

پینکھاتا پهیفتین لیکرشتی د فەرهنگا (قازی) دا

دلبرین عبدالله علی*

پشکا زمانی کوردی، کولیزا پەرومردا بنیات، زانکویا زاخۆ، هەریم کوردستانی-عیراق. (dilbreen.ali@uoz.edu.krd)

تاریخ الاستلام: 2023/10 تاریخ القبول: 2024/03 تاریخ النشر: 2024/06 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2024.12.2.1313>

پوخته:

د زمانیدا گەلەک رێک هەنە بۆ دەولەمەندکردن فەرهنگا زمانی و ئیک ژ ئەوان رێکان، رێکا لیکرشتنیه. پهیفتین لیکرشتی کو دچنە د بن ئەفی رێکێفە، تا نەو د گۆفەر بە هیدینیا زمانی کوردیدا گەلەک فەکۆلین لاسەر نە هاتینە ئەنجامدان، هەر چەندە هەندەک ریزمانقان و زمانقان ب پەیفان ئالوز یان تیکمەل نافدکەن، بەلێ باشترە ب پەیفان لیکرشتی بەینە هژمارتن، ژبەرکو ژ ئەنجامی هەردوو رێکین لیکدان و دارشتنی دروست دبن. بابەتی فەکۆلین لێژیر نافونیشانی ((پینکھاتا پهیفتین لیکرشتی د فەرهنگا (قازی) دا)) یە. ئەف فەرهنگە فەرهنگەکا دوو زمانییه، ئانکو (کوردی-عەرەبی) و (عەرەبی-کوردی) یە و تیدا فەکۆلەر دئ هەولەت پینکھاتا پهیفتین لیکرشتی ئەوین کو د پشکا(کوردی-عەرەبی) یا فەرهنگا(قازی) دا هاتین، ب رێکا یاسایان بدمە دیارکرن. فەکۆلین لویف ریبازا وەسفی و ریبازا ئاماری هاتینە ئەنجامدان. ئارمانجا سەر مکیا ئەفی فەکۆلین دیارکرن یاسایین پینکھانا ئەوان پهیفتین لیکرشتییه ئەوین کو د فەرهنگیدا هاتین، ئەفە ژ لایەکیفە و دیارکرن ریزیا یاسایین ئەوان پهیفتان ژ لایەکی دیترفە، ب شیو میەکی دیترفە فەکۆلەر دئ سەلمینیت کا هەر یاسایەک چەند پهیفتین لیکرشتیین کو د فەرهنگیدا هاتین، بخۆ فەدگریت و (ریژیا سەدی) یا هەر یاسایەکی دئ هیتە دیارکرن. ئاریشەیا سەر مکیا فەکۆلین ئەو کو تا نەو ل ژیر نافونیشانی فەکۆلین یا سا بۆ پهیفتین لیکرشتی ل دویف هزرا مۆرفیمی نە هاتینە دارشتن.

پهیفتین کللی: پەیفان لیکرشتی، دارشتن، ریزیا سەدی، فەرهنگا قازی، لیکدان.

پیشەکی

نافونیشان و کەرستەیی فەکۆلین:

ئەف فەکۆلینە لێژیر نافونیشانی (پینکھاتا پهیفتین لیکرشتی د فەرهنگا (قازی)) دابە و کەرستەیی فەکۆلین بریتیه ژ پهیفتین لیکرشتیین د فەرهنگا نافیریدا.

ریبازا فەکۆلین:

د ئەفی فەکۆلینیدا فەکۆلەری ریبازا وەسفی و ریبازا ئاماری بکار هیناینە.

گرنگیا فەکۆلین:

ئەف فەکۆلینە یا گرنگە، ژبەرکو ب مفا وەرگرتن ژ یەکیا شرو فەکەرا زمانی کو (مۆرفیم)ە، یاسا بۆ پهیفتین لیکرشتیین کو د فەرهنگیدا هاتین، دئ هیتە دارشتن.

نارمانجا فەکۆلین:

ئارمانجا سەر مکیا ئەفی فەکۆلین دیارکرن یاسایین پینکھانا ئەوان پهیفتین لیکرشتییه ئەوین کو د پشکا(کوردی - عەرەبی) یا فەرهنگیدا هاتین، ئەفە ژ لایەکیفە و دیارکرن ریزیا سەدییا یاسایین ئەوان پهیفتان ژ لایەکی دیترفە، ب شیو میەکی دیترفە فەکۆلەر دئ سەلمینیت کا هەر یاسایەک چەند پهیفتین

لیکرشتیین کو د فەرهنگیدا هاتین، بخۆ فەدگریت و (ریژیا سەدی) یا هەر یاسایەکی دئ هیتە دیارکرن.

نەگەرئ هەلبژارتنا بابەتی فەکۆلین:

ئەگەرئ سەر مکیا هەلبژارتنا بابەتی فەکۆلین ئەو کو پتریا فەکۆلەر و نقیسەران پهیفتین لیکرشتی ب پهیفتین لیکدابی هژمارتینە، ئانکو جوداهی د ناقبەرا ئەواندا نەکرپیه، ئەگەرئ دیترفە د زفیرتەفە بۆ کیمیا فەکۆلینان لاسەر ئەفی بابەتی، ب شیو میەکی گشتی هەتا نوکە د گۆفەر بە هیدینیا هیچ نامەیکە ماستەرئ و دکتورایی لاسەر نە هاتینە نقیسین و هەروەسا هیچ فەکۆلینەکزی لاسەر ئەفی بابەتی نە هاتینە ئەنجامدان، ژبەر هەندئ فەکۆلەری ب فەر زانی فەکۆلین لاسەر ئەفی بابەتی ئەنجامدەت.

سنووری فەکۆلین:

سنووری زمانی فەکۆلین ناستی پەیفاسازی بخۆ فەدگریت.

ناریشەیا فەکۆلین:

ناریشەیا فەکۆلین ئەو کو تا نەو ل ژیر نافونیشانی فەکۆلین یا سا بۆ پهیفتین لیکرشتی ل دویف هزرا مۆرفیمی نە هاتینە دارشتن.

* فەکۆلەرئ بەرپرس.

پرسیارین فهکولینی:

- ئەو کیژ ریکین دروستکرنا پهیقانن، بین کو پشکدارییی د پیکهاتا پهیقین لیکرشتیدا دکهن؟

- پهیقا لیکرشتی ژ چەند مۆرفیمان پیکدهیت؟

- ئەوئ مەرجه پاشگر پشکدارییی د پهیقا لیکرشتیدا بکەت؟

- ئەو کیژ یاسانە، کو پترترین نمونە لاسەر دهینه پراکتیک کرن؟

- ئەو کیژ یاسانە، کو کیمترین نمونە لاسەر دهینه پراکتیک کرن؟

- ریزهیا سهیبیا هەر یاسایهکی چەندە؟

پیکهاتا فهکولینی:

ئەف فهکولینه ژ بلی پیشهکی و ئەنجام و لیستیا ژیدهران ژ سئ تەهران پیکدهیت، تەهرئ ئیکی تایبەتە ب ریکین دەولەمەندکرنا فەرهنگا زمانیقه. د تەهرئ دوویندا بەحسێ تیکهه و پیناسهیین پهیقی و جۆرین ئەوئ ژ لای پیکهاتنیقه هاتییه کرن. تەهرئ سینی گریدایه ب لیکرشتن و پهیقین لیکرشتی و یاسایین ئەوئ و ریزهیا هەر یاسایهکی لویف پهیقین د فەرهنگیدا هاتین.

تەهرئ ئیکی: ریکین دەولەمەندکرنا فەرهنگا زمانی:

ئیک ژ ئەوان بابەتین کو پهیوهندی ب پتیریا زمانین جیهانیقه هە، بابەتی ریکین دەولەمەندکرنا فەرهنگا زمانیه. ل خوارئ دئ ب کورتی بەحسێ هەندەک ژ ئەوان ریکان کەمین، ئەوئین کو پهیوهندی ب بابەتی فهکولینیقه هە:

۱- **لینکدان Compounding**: لینکدان وەکو ریک واته (کریارا لینکدان دوو پهیقان یان پتر بو پیکهاتنانا پهیقهکا نوی) (George yule, 2014: 55)، ب کیمی ژ دوو مۆرفیمین ریشی پیکدهیت (ئەورمحمان حاجی مارف، ۲۰۰۴: ۳۹۸) ئەفجا چ بنتی بهین وەکی (مارماسی) یان ب هاریکارییا مۆرفیما بەندا نافەند بیت وەکی (پیرمیر). (پهیقا لینکدایی دشتیت ب ریکا لینکدانا پشکین ئاقتنی دابهشی ئەقان جۆران ببیت:

۱- ناقی لینکدایی

۲- هەفاناقی لینکدایی

۳- هەفالكاری لینکدایی

۴- کارئ لینکدایی) (ئەورمحمانی حاجی مارف، 1987: 84 – 95). شروفهکرنا لاسەری ئەوا کو دەربارە ی لینکدانی هاتی، بو پتیریا پهیقین لینکدایی یا باشه، بەلئ لگەل هەندئ هەندەک پهیق د زمانیدا هەنە، کو دوو پهیقین خودان واتا پشکداری د پیکهاتا ئەواندا نەکرپیه، بو نمونە (راسنیژ، رووکەن...).

۲- **دارشتن Derivation**: ئیک ژ ئەوان ریکایه یا کو بەر بەلاف د دروستکرنا پهیقاندا (Kerim DEMiRCi, 2013: 55)، واته ریکهکا سەرمکییه بو دارشتنا پهیقان (Yusuf YILDIRIM, 2010: 97). هەندەک ژ کەرسەتەیین زمانی ب بوورینا دەمی ژ لای مۆرفۆلوجیه

گۆهۆرین ب سەردا دەین و ب هاریکارییا مۆرفیمین دارشتنی کەرسەتەیهکی نوی ب واتییهکا نوی دهینه دارشتن (Nesrin BAYRAKTAR, 2014: 153)، ب شیومیهکی دیتەر، دارشتن پهیقهکا نەسادهیه کو ژ پهیقهکا سادە و لگەل زیدەهیهیهکی پیکدهیت، ئەفجا ئەو زیدەهیهیه چ پشگر بیت یان پاشگر بیت، یان هەردوک پیکهه بهین. وەک: کارگهه (کەمال جەلال غەریب، ۲۰۱۲: ۴۴). زیدەباری ئەفنی چەندیزی د ریکا دارشتنییدا مەرچ نینه هەمی دەمان پهیقهکا سادە هەبیت، بو نمونە نفیسەر، فهکولەر....

۳- **تیکەلکرن Blending**: مەبەست ژ ئەفنی دیاردەیی ئەوه کو پهیقهکا نوی ژ ئەنجامی تیکەلکرن پارچەیین دوو پهیقان دروست ببیت (Saree Adil and Sarah Saad, 2020: 3)، واته ((د ئەفنی پروسەیدا ب تنی دەستپیکا پهیقین دهینه وەرگرتن و دهینه گریدان ل گەل دوماهییکا پهیقا دی. بو نمونە: خونجه + ئاف = خوناف.)) (شیرزاد سەبری عەلی و ئازاز مونیب، ۲۰۱۶: ۲۵۸).

رۆژنامە + گۆڤار = رۆڤار (هیمەن سەلاحدین رەمزان، ۲۰۱۵: ۴۰).

ئەمیر + زادە = میرزا

دل + نازار = دلزار

تەهرئ دووین: تیکهه پهیقی و پهیق ژ لای پیکهاتنیقه

هەر ژ کەفتدا و تا نەو گەلەک گرنگی ب پهیقی هاتییه دان، ژبەرکو یەکیهکا سەرمکییه د ئاف هەمی زماناندا و ژ گەلەک لایانقه دهینه پۆلین کرن. پتیریا ریزمانقان و شارەزاین زمانی دیارگرییه کو پهیق گرنگترین یەکیهیا و اتادارا زمانیه، ژ پیت و برگیان پیکدهین. ئەفمژی هەندەک ژ ئەوان بوچوونانن:

((وشه کەرسەتەیی زمانه و له دەنگی وه یا چەند دەنگی دروست ئەکری، وەک وشەیی (خانزاد)، لەدەنگی (خ، ا، ن، ز، ا، د) پیکهاتوو.)) (نوری عەلی ئەمین، ۲۰۱۳: ۳۳).

پهیق: ئەو کەرسەتەیه یی کو واتییی ددەت و دبیت برگیهک بیت یان پتر ژ برگیهکی (Hasan KOLCU, 2013: 129).

پهیق: ((وشه بریتیه له کۆمەڵه دەنگیکی بەزار دروستکراو مانایی ئەبەخشی. بەپی ئەم پیناسینه (گۆل)، (گەنم)، (رەش)، (با) هەر یەکه وشەیهکه چونکه هەر یەکه له کۆمەڵه دەنگیکی بەزار دروستکراو دروست ئەکری و ماناییک ئەبەخشی.)) (وریا عومەر ئەمین، ۲۰۰۴: ۳۶۳).

پهیق: ((گوتراویکه له چەند دەنگیک پیک دیت که بەشیومییکی تایبەتی خراونەتە پال یەک واتای هیه.)) (عبدالستار فتاح حسن، ۱۹۹۶: ۱۰).

((وشه له زمانی کوردیدا له مۆرفیمیک یا زیاتر پیکدی (...)) (مستەفا ئیلاخانیزادە، ۲۰۲۱: ۱۰).

جۆرین پهیقی ژ لای پیکهاتنیقه:

ئیک ژ ئەوان بابەتین کو گەلەک بوچوون لاسەر هە، بابەتی پهیق ژ لای پیکهاتنیقه، ئەفمژی دزفریتەفه بو هەندەک ئەگەران، ئیک ژ ئەوان ئەگەران بو هەبوونا ریباز و تیۆرین

له: پینشگر و پاشگر یا همدوو (پینشگر و پاشگر) پیکهوه ((
 ئه‌ورمحممانی حاجی مارف، ۱۹۸۷: ۴۸-۴۹). بو نمونه:

پینشگر + په‌یف ← بهیز

په‌یف + پاشگر ← کوردستان

ئه‌گهر لدویف ئه‌فی پیناسه‌یی بیت، مهرجه په‌یفا ساده د هه‌می
 په‌یقین دارشتیدا هه‌بیت، لی هندهک په‌یف د زمانه‌ی کوردیدا
 هه‌نه کو په‌یفا ساده پشکداری د پیکهاتا ئه‌واندا نه‌مکریه، ئانکو
 مهرج نینه هه‌می دهمان په‌یفا ساده پشکداریی د پیکهاتا په‌یفا
 دارشتیدا بکته. بو نمونه:

پینشگر + رهگ ← راگر

پینشگر + رهگ + پاشگر ← راهینر

ب- په‌یفا لیکدابی: ((وشه لیکدراوه‌کان کاتیک دروست ده‌ین
 که دوو وشه یان زیاتر پیکهوه داده‌نرین بو دروستکردنی
 وشه‌یه‌کی نوئ به واتایه‌کی نوپوه و ده‌وانن ئه‌رکی به‌شه
 ئاخاوتته جیاوازه‌کان ببینن)) (حاتم ولیا محمد، ۲۰۱۹: ۹۷).

ب دیتنا فه‌کۆلهری په‌یفا لیکدابی ئه‌فا کو هاتیه‌ پیناسه‌کرن ژ
 لایی (حاتم ولیا محمد) یفه، ئه‌ف چه‌نده بو هه‌می په‌یقین لیکدابی
 یا گونجای نینه، پتریا جارن ژ دوو مۆرفیمین سه‌ره‌به‌ست
 پیکه‌هین، به‌لی د هندهک نمونه‌یاندا ئه‌ف چه‌نده یا دروست
 نینه، وه‌کی د ئه‌قان نمونه‌یاندا (ره‌ش‌بیین، نانپیز، ناقرئ و
 وه‌لا‌تیاریز...). ل ئه‌فیرئ بۆمه دیاردبیت کو مۆرفیما
 سه‌ره‌به‌ست و مۆرفیما به‌ندا ره‌گی ده‌ین، ژ به‌ر هندی ئه‌ پیناسه
 یا باش نینه و لسه‌ر هه‌می نمونه‌یین زمانه‌ی کوردی جیه‌ه‌جی
 نابیت.

ج- په‌یفا لیکرشتی: مه‌به‌ست ژ لیکرشتن ((ئو وشه‌یه به
 هه‌ر دوو پرۆسه‌ی لیکدان و دارشتندا تئیه‌ری بیت؛ جا چ
 سه‌ره‌تا دوو وشه لیکدرا‌بیت و پاشان وشه لیکدراوه‌که گیره‌کی
 پیوه لکینرا‌بیت.)) (سه‌عید که‌رمی، ۱۳۶۳، ۱۸۶). ب
 واتایه‌کا دیتر، په‌یفا لیکرشتی ب ئه‌فی ره‌نگی دروست بوویه،
 ل ده‌ست‌پینکی د کرپارا لیکدانیدا ده‌ر باز دبیت و پاشی ب
 زیده‌کرن مۆرفیما به‌ندا دارشتن (پاشگر) په‌یفا لیکرشتی
 پیکه‌هیت. وه‌ک: دوودلی، ده‌ستکه‌فتی، دلنه‌رمی... .

ته‌وه‌ری سینی: لیکرشتن د زمانه‌ی کوردیدا

لیکرشتن ژ لایی زاراقیه: لیکرشتن ب شتیه‌یه‌کی گشتی د
 ناف زمانه‌ی کوردیدا وه‌کو پیندقی نه‌هاتیه‌ فه‌کۆلین، د ئه‌فی
 فه‌کۆلینیدا دئ هه‌ول هینه دان کو فه‌کۆلهر ئه‌فی دیارده‌یی ب
 ریکا یاساین جوداجودا بده‌ته دیارکرن. لیکرشتن وه‌کو زاراق
 تیکه‌لکرنا سئ مۆرفیمان یان پتری سئ مۆرفیمان، ئه‌فجا
 دبیت ئه‌ مۆرفیم مۆرفیما سه‌ره‌به‌ست بیت یان مۆرفیما به‌ندا
 ره‌گی بیت یان مۆرفیما به‌ندا دارشتن (پاشگر) بیت ... ب
 مهرجه‌کی پیندقیه‌ مۆرفیما به‌ندا دارشتن لگه‌ل هه‌بیت.
 لیکرشتن د بنیاتدا ژ دوو پشکان پیکهاتیه‌، پشکا تیک (لیک)
 ب واتایا (لیکدان) ده‌یت، پشکا دوویی (رشتن) ب واتایا
 (دارشتن) ده‌یت، ئه‌ف هه‌ردوکه هاتینه تیکه‌لکرن و
 زاراقه‌کی نوی پیکه‌ینایه، ئه‌وژی زاراقی لیکرشتن و ئه‌فه
 بوویه پیکه‌ینانه‌کا نوی و بابه‌ته‌کی نوی د ناف زمانه‌ی کوردیدا.

جوداجودا دزقریت. ده‌ر باره‌ی جوړین په‌یفی ژ لایی پیکهاتنیفه
 بوچوونین جودا جودا هه‌نه، هندهک ژ ئه‌وان بوچوونان ئه‌فه‌نه:

- لیژنه‌ی زمان و زانسته‌کان ب ئه‌فی ره‌نگی دابه‌شکریه:

۱- ساده

۲- ناساده، ناساده‌ش ده‌بیته:

- دارژاو

- لیکدراو

- ئاویته (لیژنه‌ی ده‌ستووری زمانه‌ی کوردی، ۱۹۸۵: ۲۱-
 ۲۲).

عبدالواحد موشیر دزه‌یی ب ئه‌فی شتیه‌یی دابه‌ش کریه:

۱- ساده

۲- لیکدراو

۳- دارژاو

۴- ده‌سته (عبدالواحد موشیر دزه‌یی، ۲۰۱۳: ۳۱-۳۲).

شهاب شیخ طیب لگه‌ل ئه‌فی بوچوونیه:

۱- وشه‌ی ساده

۲- وشه‌ی ناساده، ناساده‌ش ده‌بیته:

وشه‌ی دارژاو

أ- وشه‌ی ئالوز

وشه‌ی گه‌ردانراو

بئ ناوبه‌نده

ب- وشه‌ی لیکدراو

به‌هۆی ناوبه‌نده (شهاب شیخ طیب،

۲۰۱۴: ۷۹).

گه‌له‌ک دابه‌شکرن و بوچوون بو بابه‌تی په‌یف ژ لایی
 پیکهاتنیفه هه‌نه، ب مفا وه‌رگرتن ژ مۆرفیم و وه‌کو یه‌که‌یا
 شروه‌که‌را زمانه‌ی، فه‌کۆلهری ئه‌ف بوچوونه په‌سه‌ندکریه،
 ئه‌وژی په‌یفا ساده و نه‌ساده و نه‌ساده ژی دبیته دارشتی و
 لیکدابی و لیکرشتی.

۱- په‌یفا ساده: ئه‌و په‌یفن بین کو د شیاندایه بنتی واتایی بدن
 (Süer EKER, 2013: 255). ئانکو ((وشه‌ی ساده ئه‌و
 وشانه‌ن که چتر ناتوانریت به‌سه‌ر مۆرفیمی بچوکر دابه‌ش
 بکرین)) (غازی علی خورشید، ۲۰۱۱: ۶۷). بو نمونه:
 گول، سیف، باش... .

۲- په‌یفا نه‌ساده: په‌یفا نه‌ساده دابه‌شی سئ جوړان دبیت:

أ- په‌یفا دارشتی: ((ئو زیاد یه‌ی ده‌چینه سه‌ر وشه‌یه‌کی
 ساده و ده‌بیته هۆی دروست کردنی وشه‌ی دارژاو بریتیه‌

ل ۷۶، خوشخوشک ل ۷۹، خوینگرمی ل ۷۹، خهمساری ل ۸۱، ددانکوهی ل ۸۵، دلپاکی ل ۸۶، دلتهری ل ۸۶، دلخوشی ل ۸۶، دلرهمشی ل ۸۶، دلکرمی ل ۸۶، دلگرمی ل ۸۶، دلگهشی ل ۸۶، دمدمی ل ۸۶، دووجارکی ل ۸۷، دهستدریژی ل ۹۰، دهستکورتی ل ۹۰، دهستوورکاری ل ۹۰، دهستگورک ل ۹۰، دهدهقی ل ۹۱، دویدوقویشک ل ۹۳، رووساری ل ۹۷، رهشیرمشک ل ۹۹، زیدهگافی ل ۱۰۷، زیفریقه ل ۱۰۸، ژیرددریای ل ۱۱۰، سهبربارک ل ۱۱۸، سهپشکی ل ۱۱۸، سهپلکی ل ۱۱۸، سهرخوشی ل ۱۱۹، سهردهفک ل ۱۱۹، سهررهقی ل ۱۱۹، سهرسهری ل ۱۱۹، سهرشوری ل ۱۱۹، سهرگیزی ل ۱۱۹، سهرهفیرک ل ۱۲۰، سهربهسی ل ۱۲۹، شهفرهفینک ل ۱۳۰، شهفکویری ل ۱۳۰، قددانک ل ۱۴۶، قولقولک ل ۱۴۹، فرفرۆک ل ۱۵۴، گولگولی ل ۱۷۳، گوشینی ل ۱۷۳، ملاملانی ل ۱۸۶، نازنازۆک ل ۱۹۵، نافچاقک ل ۱۹۶، نیازپاکی ل ۲۰۱، همتاقرمرک ل ۲۱۰))

۲- (مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگی + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیقین لیکرشتیبین د فسههنگیدا ئهون کو پیکهاتین ئهوان لویف ئهقی یاسابینه، ئهقهنه:

((ئارمانجهر ل ۱۱، ئاقزیک ل ۱۳، باکوزیرک ل ۲۴، باوهشینک ل ۲۵، برینپیچی ل ۲۶، بلندیژی ل ۲۷، بلندیینی ل ۲۷، بهرگری ل ۳۱، پالدهر ل ۳۹، پشتتیشی ل ۴۱، پهناهر ل ۴۴، تگبیرکهر ل ۵۰، جبهلکهر ل ۶۲، چاپکهر ل ۶۵، حهرامخور ل ۷۱، حیلهمکهر ل ۷۴، خوینگهروک ل ۷۹، خیزداعویرک ل ۸۲، خیززانک ل ۸۳، دارئالینک ل ۸۳، دادکهر ل ۸۳، دزیکهر ل ۸۵، دهرمانکهر ل ۸۹، دهررووزانی ل ۸۹، راریکهر ل ۹۴، رووتکهر ل ۹۷، رینجهر ل ۱۰۲، سارکهر ل ۱۱۲، سویندخور ل ۱۱۷، سهرکیشی ل ۱۱۹، سهرنفیسهر ل ۱۲۰، سهیرکهر ل ۱۲۳، شوولکهر ل ۱۲۸، شههرکهر ل ۱۲۹، فهرمانبهر ل ۱۴۳، فهرماندهر ل ۱۴۳، فیلکهر ل ۱۴۴، کارکهر ل ۱۵۸، کورتانکهر ل ۱۶۲، گریدهر ل ۱۷۱، گوزیکهر ل ۱۷۲، نفیزکهر ل ۱۹۸)).

۳- (مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیقین لیکرشتیبین د فسههنگیدا ئهون کو پیکهاتین ئهوان لویف ئهقی یاسابینه، ئهقهنه:

((بارکهفتی ل ۲۳، پارچهکری ل ۳۸، پاشمایی ل ۳۹، جهوهرداری ل ۶۴، چافترسای ل ۶۵، دلگرتی ل ۸۶، رزگارکری ل ۱۰۱، ژههردای ل ۱۱۰، سنووردای ل ۱۱۶، سهرگوتار ل ۱۱۹، سهرلهقیایی ل ۱۲۰، سهرهاتی ل ۱۲۰، عهذافگرتی ل ۱۳۴، عهزابدایی ل ۱۳۵، غورورگرتی ل ۱۳۸، قهیدکری ل ۱۵۳، کارکری ل ۱۵۸، کهفزگرتی ل ۱۶۷، نافیری ل ۱۹۵، همتک چۆبی ل ۲۱۰))

۴- (مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا نافهبند + مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیقین لیکرشتیبین د فسههنگیدا ئهون کو پیکهاتین ئهوان لویف ئهقی یاسابینه، ئهقهنه:

((ناخهسپیک ل ۱۱، تهپهسهری ل ۵۳، دلهدلی ل ۸۶))

ریبازا لیکرشتینی: لیکرشتن ژ ههردوو کریارین یان ریکین لیکدانی و دارشتتی هاتینه دروستکرن و د ئهقی فهکولینیدا مههست ژ لیکرشتتی ئهوه کو ئه پهیقین د زمانی کوردیدا ههر چهنده بهری هینگی هاتینه لیکدان و ب ریکا لیکدانی هاتینه نافکرن، ئهگهر پاشگرهک لسهر ئهوی لیکدانی هاته زیدهکرن، ل ئهوی دهمی ئهوی پهیقه دئ ب لیکرشتی هینه نافکرن. (ههرهسا د مورفولوژییا کوردیدا ب شیوهیهکی کیم باس لی هاتیهکرن، بهلی ب هویری د ناخفتن و فهههنگین زمانیدا چهندين پهیقین جوداجودا دیوارین جوداجودا هاتینه بهرچافکرن، پتریا پهیقین زمانی ئهگهر پهیفا لیکدایی یان دارشتی بنتی هات، ل ئهوی دهمی پرۆسهیا لیکرشتتی دروست نابیت، پندقییه پهیفا لیکدایی و مورفیما دارشتتی پیکه بهین، ل ئهوی دهمی دئ پرۆسهیا لیکرشتتی دروست بیت) (شیروان حوسین خوشناو ۲۰۱۶: ۱۲۲). د پرۆسهیا لیکرشتتیدا پرۆسهیا لیکدانی بهری پرۆسهیا دارشتتی دکهفیت (ئیبیراهیم محهمد خدر، ۲۰۲۲: ۴۷). واته ئیکهم جار پهیفا وهکی دانیهکا فهههنگییا لیکدایییه و پتریا جارن ژ دوو مورفیمین سهربهست پیکههین و پاشی ب ریکا دارشتتی پهیقهکا نوی ژ پهیفا لیکدایی دهینه دروست کرن(شیروان حوسین خوشناو، ۲۰۱۶: ۱۲۳).

تایبهتمهندیین پهیفا لیکرشتی:

۱- پندقییه کریارا لیکدانی و دارشتتی پیکه بهین.

۲- پندقییه پهیفا لیکرشتی ژ سهی مورفیما و پتر پیکههیت.

۳- ئهوی پهیفا دبیته پهیقهکا لیکرشتی، پندقییه ل دهستیکی بهینه لیکدان و پاشی ب زیدهکرن مورفیمهکا دارشتتی کو پاشگره، ئهف دیاردمیه پیکههیت.

۴- نابیت پهیفا لیکدایی بنتی بهیت یان پهیفا دارشتی بنتی بهیت.

۵- مهرج نینه (مورفیما سهربهست) پشکدارییی د پهیفا لیکرشتیدا بکمت.

یاسابین دروستکرن پهیقین لیکرشتی:

فهههنگا قازی ژ دوو پشکان پیکههیت، پشکا (کوردی - عهرمی) و (عهرمی - کوردی)، د ئهقی فهکولینیدا پهیقین لیکرشتیبین کو د پشکا(کوردی - عهرمی)دا هاتین، یاسا بو هاتینه دارشتن، ب شیوهیهکی دبتر، کهرهستهیی ئهقان یاسابان ژ پهیقین لیکرشتیبین فهههنگا نافیرییه.

۱- (مورفیما سهربهست + مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیقین لیکرشتیبین د فسههنگیدا ئهون کو پیکهاتین ئهوان لویف ئهقی یاسابینه، ئهقهنه:

((ئارخافک ل ۱۱، ئافپاشدانک ل ۱۳، ئهزمانخوشی ل ۱۷، ئیکجاری ل ۲۰، ئیکبیری ل ۲۰، باهینک ل ۲۵، برینکاری ل ۲۶، بهتراپترار ل ۲۹، بهربهک ل ۳۰، بهرتفک ل ۳۰، بهرواری ل ۳۱، پاکدلی ل ۳۹، پیستویبرک ل ۴۶، تهفقیبرک ل ۵۵، تیرۆژک ل ۵۸، چارمیرک ل ۶۵، چارمهسهری ل ۶۵، چاقیرسی ل ۶۵، چافزمرک ل ۶۵، چاقسوری ل ۶۵، چاقشوری ل ۶۵، چیردریژی ل ۶۸، حاجی رهشک ل ۷۰، خالخالوک

((خورستی ل ۷۸))

۱۲- (مورفیما بهندا خوبی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((خو کوژی ل ۷۹))

۱۳- (مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا نافیهند + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((خوشویستی ل ۷۹))

۱۴- (مورفیما سهر بهست + مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوی کو پیکهاتین ئهوا لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((دار کوکه ل ۸۳، ریخوشکر ل ۱۰۱))

پهیفا لیکرشتی (دار کوکه) د بنه رتدا ب ئهفی رهنگیه: دار + کون + ک (که) + مر، بهلی هاتییه داتاشین و ب ئهوی رهنگی ل سهری لیهاتییه.

۱۵- (مورفیما سهر بهست + مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((دهستپیشخهری ل ۹۰))

۱۶- (مورفیما سهر بهست + مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((ژار افکری ل ۱۰۹))

پهیفا لیکرشتی (ژار افکری) د بنه رتدا ب ئهفی رهنگیه: ژیر + ناف + ک (که) + ر + ی، بهلی هاتییه داتاشین و ب ئهوی رهنگی ل سهری لیهاتییه.

۱۷- (مورفیما بهندا بنکهیی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((فیرکر ل ۴۴))

۵- (مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا پاشگر + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوی کو پیکهاتین ئهوا لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((باوهر پیکر ل ۲۴، پالقهدهر ل ۳۹، دلقهکر ل ۸۶، ریقههیر ل ۱۰۱، زار فقهکر ل ۱۰۳، کار تیکر ل ۱۰۷))

۶- (مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا نافیهند + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوی کو پیکهاتین ئهوا لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((بابهلیسک ل ۲۲))

پهیفا لیکرشتی (ریقههیر) د بنه رتدا ب ئهفی رهنگیه: ب + ری (ریک) + فه + ب (به) + مر، بهلی هاتییه داتاشین و ب ئهوی رهنگی ل سهری لیهاتییه. کهر هستهیی (قه) فقهکر لهری و مو نیمچه سهر بهست یان (پاشپر تک) سهردهری لگهل کریه.

۷- (مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا پاشگر + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((چاف فکری ل ۶۵، دهقبهر دای ل ۹۱، سهر بهر دای ل ۱۱۸))

۸- (مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوی کو پیکهاتین ئهوا لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((پهقیه قوشک ل ۴۴، تمز تیزینک ل ۵۴، تهقه قوک ل ۵۵، ههژ ههژوک ل ۲۱۰))

۹- (مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((پیشکیشکر ل ۴۶))

۱۰- (مورفیما بهندا خوبی + مورفیما سهر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

((خوبهختکر ل ۷۸))

۱۱- (مورفیما بهندا خوبی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی)

پهیفا لیکرشتتیا د فسر همنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لویف ئهفی یاساینه، ئهفهیه:

دقیت ناماژه ب ئهوی چهندئ بهیته کرن کو ژبلی یاساین ل سهری هندهک یاساین دیتر ژی ههنه بو پهیقین لیکرشتی، بهلی ژبه کو فهکولین تاییهته ب فسر ههنگا (قازی) فه، ژبه هندئ بنتی ئه یاسایه هاتینه دارشتن و دیار کرن، ئهوین کو گریدای ب فسر ههنگا ناقبریفه.

ژمارهیا پهیقین لیکرشتی و ریژهیا سهیدیا نهوان لدویف یاسایان:

د ئهقی فهکولینیدا نوزده (19) یاسا لدویف پهیقین لیکرشتیین کو د فسر ههنگیدا ههنه، هاتینه دارشتن، نانکو پیکهاتا پهیقین لیکرشتی د فسر ههنگا ناقبریدا لسهر یاساین جوراوجور هاتینه دیار کرن. د فسر ههنگیدا (162) پهیقین لیکرشتی ههنه و ژمارهیا پهیقین هسر یاسایهکی لیکدانی سهده (100) بوویه و پاشی دابهشی ژمارهیا گشتییا پهیقان بوویه، کو (162) نه، ب شیویهکی دیتر ریژهیا سهیدیا هسر یاسایهکی ب ئهقی رهنگییه:

۱۸- (مورفیما بهندا بنکهیی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی)

پهیقا لیکرشتییا د فسر ههنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لدویف ئهقی یاساینیه، ئهقیه:

((کیر هاتی ل ۱۶۸))

۱۹- (مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا رهگ + م.تا.بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی)

پهیقا لیکرشتییا د فسر ههنگیدا ئهوا کو پیکهاتا ئهوی لدویف ئهقی یاساینیه، ئهقیه:

((گوتگوتک ل ۱۷۲))

ژمارهیا پهیقین لیکرشتی بین هسر یاسایهکی × 100

162

لدویف ئهوی چهندئ ریژهیا سهدی لدویف هسر یاسایهکی ب ئهقی رهنگییه:

ژمارهیا یاساین	پیکهاتا یاساین	ژمارهیا پهیقان	ریژهیا سهدی
1.	مورفیما سهربهست + مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر	71	43.82716
2.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگی + مورفیما بهندا پاشگر	42	25.92593
3.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	20	12.34568
4.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا ناقبهند + مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	3	1.851852
5.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	6	3.703704
6.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا ناقبهند + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	1	0.617284
7.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا پاشگر + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	3	1.851852
8.	مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	4	2.469136
9.	مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	1	0.617284
10.	مورفیما بهندا خوویی + مورفیما سهربهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیقا لیکرشتی	1	0.617284

0.617284	1	مورفیما بهندا خویی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	11.
0.617284	1	مورفیما بهندا خویی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	12.
0.617284	1	مورفیما سسر بهست + مورفیما بهندا نافیهند + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	13.
1.234568	2	مورفیما سسر بهست + مورفیما بهندا نافیهند + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	14.
0.617284	1	مورفیما سسر بهست + مورفیما سسر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	15.
0.617284	1	مورفیما سسر بهست + مورفیما سسر بهست + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	16.
0.617284	1	مورفیما بهندا بنکهیی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	17.
0.617284	1	مورفیما بهندا بنکهیی + مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	18.
0.617284	1	مورفیما بهندا رهگ + مورفیما تافی بووری + مورفیما بهندا رهگ + م.تا.بووری + مورفیما بهندا پاشگر = پهیفا لیکرشتی	19.
100	162	سهرجهم	

نهجام

6- یاسایا ژماره (8) چار (4) نمونهیان بخوقهدگریت ب ریژهیا (2.469136).

7- ههر دوو یاسایین ژماره (7,4) سئی (3) نمونهیان بخوقهدگریت ب ریژهیا (1.851852).

8- یاسایا ژماره (14) دوو (2) نمونهیان بخوقهدگریت ب ریژهیا (1.234568).

9- یاسایین ژماره (6,9,10,11,12,13,15,16,17,18,19) ئیک (1) نمونهیی بخوقهدگریت ب ریژهیا (0.617284).

لیستهیا ژیدهران

پهرتووک ب زمانی کوردی:

نهرهحمانی حاجی مارف، وشهرۆنان له زمانی کوردیدا، له چاپکراوهکانی کوری زانیاری کورد، چاپی دووم، ههولیر، 1987.

.....، فهرهنگی زارواهی زمانناسی (کوردی، عهرهیی، ئینگلیزی)، چاپخانهی، سلیمانی، 2004.

ئیهراهم موحهسد خدر، بههرههیی مورفیمی بهندی بنکه له زمانی کوردیدا، نامهی ماستهر، کولیزی پهرهوهدی بنهرت، زانکوی راپهرین، 2022.

حاتم ولیا محمد، مورفولوجی، ههولیر، 2019.

پشتی ب دویمههیک هینانا ئهقی فهکولینی، گرنگترین و دیارترین نهجامین کو فهکولهر د ئهقی فهکولینیدا گههشتیی، ئهقنه:

1- ههر دوو ریازین دارشتتی و لیکدانی بیکهه پهیهکا لیکرشتی بیکههین، ب ئهوی شتیهی کو پهیفا لیکرشتی ل دهستپیکتی دهینه لیکدان و پاشی ب زیدهکرنا پاشگرهکی یان دوو پاشگران، پهیفا لیکرشتی دروست دبیت.

2- ههر پهیهکا ب پهیفا لیکرشتی بهینه نافکرن، پندقییه ژ سئی مورفیمان کیمتر بیکهههیت.

3- پندقییه ل دویمههیا ههر پهیهکا لیکرشتی پاشگرهک ههبت.

4- یاسایا ژماره (1) پتریا پهیقین لیکرشتییین کو د فهرهنگیدا هاتین، کو ژمارهیا نهوان دبیته (71) پهیق ب ریژهیا (43.82716) بخوقهدگریت و یاسایا ژماره (2) ل دویدا دهیت، کو (42) پهیق لسهر دهینه پراکتیک کرن ب ریژهیا (25.92593) پاشی یاسایا ژماره (3) دهیت، کو (20) پهیق لسهر دهینه پراکتیک کرن ب ریژهیا (12.34568).

5- یاسایا ژماره (5) شهش (6) نمونهیان بخوقهدگریت ب ریژهیا

(3.703704).

- حافظ قاضی، فەر ههنگا قازی، پیداجرون اسماعیل طه شاهین، چاپخانهی حاجی هاشم، ههولێر، 2007.
- سه‌عید کهره‌می، وشه‌ناسی زمانی کوردی کرمانجی ناوه‌راسه‌ت، په‌خشانه‌ی زانستگای کوردستان، 1363.
- شهاب شیخ طیب، دهر‌باره‌ی زمانه‌وانی، چاپخانه‌ی نارین، ههولێر، 2014.
- شیروان حوسین خوش‌ناو، توانای مۆرفیمی به‌ند له‌ ده‌وله‌سه‌ندکردنی فەر ههنگ و راپهراندنی نه‌رکی سینتاکسید، چاپ و په‌خشنی نارین، ههولێر، 2016.
- شیرزاد سه‌بری عه‌لی و ئاراز مونیب، وشه‌سازی، چاپخانه‌ی هیفی، ههولێر، 2016.
- عهدولواحد موشیر دزمی، وشه‌سازی زمانی کوردی، چاپی دووهم، ههولێر، 2013.
- عبدالستار فتح حسن، ریزمانی کوردی، چاپخانه‌ی خه‌بات، ده‌وک، 1996.
- غازی عه‌لی خورشید، زمانی فهرمی بو کوردستان، چاپخانه‌ی کوردستان، ههولێر، 2011.
- که‌مال جه‌لال غه‌ریب، پرۆژه‌ی زاراوه‌ی زانستیی کوردی، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی ناراس، ههولێر، 2012.
- لژنه‌ی ده‌ستووری زمانی کوردی، هه‌ندئ له‌ بابه‌ته‌ کیشه‌داره‌کان له‌ ریزمانی کوردیدا، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری عیراق (ده‌سته‌ی کورد)، به‌غدا، 1985.
- نووری عه‌لی نه‌مین، ریزمانی کوردی، چاپی سه‌تیهم، چاپخانه‌ی هیفی، ههولێر، 2013.
- مسته‌فا ئیله‌خانیزاده، ریزمانی زمانه‌وانیی ئاسان و زانستی کوردی، چاپخانه‌ی رۆشنییری، ههولێر، 2021.
- وریا عومه‌ر نه‌مین، ئاسۆیه‌کی تری زمانه‌وانی، چاپخانه‌ی ناراس، ههولێر، 2004.
- هه‌یمن سه‌لاحه‌دین ره‌مه‌زان، پرۆسه و یاساکانی وشه‌ دروستکردن له‌ زمانی کوردیدا، فاکه‌لتی زانسته‌ مرۆڤایه‌تییه‌کان، زانکۆی سلێمانی، 2015.
- ب زمانێ ننگلیزی:**
- George Yule, The study of Language, fifth edition, Cambridge, United Kingdom, 2014.
- Saree Adil and Sarah Saad, Word Formation Process in English, College of Education for Humanities, University of Diyala, B.A. ,Diyala, 2020.
- ب زمانێ تورکی:**
- Hasan KOLCU, Türk Dili, 4.BaskI, ikitelli – Başakşehir-Istanbul, 2013.
- Kerim DEMİRCİ, Türkoloji için Dilbilimi, yenimahalle, Ankara, 2013.
- Nesrin BAYRAKTAR, Dilbilimi, Nobel Akademik Yayınları Eğitim Danışmanlık, Ankara, 2014.
- Süer EKER, çağdaş Türk Dili, 8.BaskI, Balgat, Ankara 2013.
- Yusuf YILDIRIM, Türk Dili Anlam Türleri, Der Yayınları, 2010.

بنية الكلمات المعقدة في قاموس (قازى)

الملخص:

هناك عدة طرق في اللغة لتوسيع المعاجم اللغوية، احدى هذه الطرق هي الطريقة المعقدة. حتى هذه اللحظة في اللهجة البهدينية للغة الكوردية لا يوجد بحث علمي عن الكلمات المعقدة التي تتحدر تحت هذه الطريقة، على الرغم من ان بعض النحويين واللغويين يسمونها بالكلمات المعقدة او المختلطة، لكن من الافضل ان نسميها بالمعقدة لانها تنتج من دمج الطريقتين التركيب والاشتقاق. موضوع البحث الموسوم "بنية الكلمات المعقدة في قاموس (قازى)". هذا القاموس من قواميس ثنائي اللغة، وهي (كوردية-عربي) و(عربي-كوردية) وفيها سيحاول الباحث عن طريق القواعد بيان بنية الكلمات المعقدة التي وردت في قسم (كوردية-عربي) من قاموس (قازى). اعتمد الباحث على المنهج الوصفي في التحليل. يعتبر هذا البحث مهما لان لم يتطرق الى موضوع الكلمات المعقدة في اللغة الكوردية بشكل جيد، خاصة في اللهجة البهدينية للغة الكوردية. الغرض الرئيسي من البحث بيان قواعد صياغة هذه الكلمات المعقدة التي وردت في القاموس من ناحية، وبيان نسبة قواعد تلك الكلمات من ناحية اخرى، بصورة اخرى سيحاول الباحث ان يثبت عدد الكلمات المستخدمة حسب كل قاعدة و بيان النسبة المئوية لكل قاعدة. حادثة عنوان البحث يعتبر المشكلة الرئيسية للبحث، لذلك سيحاول الباحث من خلال القواعد ان يبين الكلمات المعقدة التي وردت في القاموس وكذلك بيان النسبة المئوية لكل قاعدة، وحسب ذلك يستنتج النتائج.

الكلمات المفتاحية: الكلمات المعقدة، النسبة المئوية، قاموس قازي، التركيب

Constructing complex words in the dictionary of ghazi

ABSTRACT:

In linguistics, there are various ways to increase vocabularies in dictionaries. One of which is the complex method. In Kurdish language, complex words have not been extensively studied until now. This study entitled ``Constructing Complex Words in the Dictionary of Ghazi`` focuses on bilingual (Kurdish- Arabic) and (Arabic- Kurdish) dictionary. Throughout this research, the researcher aims to show the construction of complex words that have been used in the Kurdish and Arabic language via certain rules. The research adopts a qualitative method; this research is of immense significance because it has not been conducted extensively in Kurdish language especially in the Bahdini Kurdish dialect. The purpose of this study is to reveal how the rules of the complex words were composed or constructed in the dictionary. In addition to that, the study concentrates on divulging the rate of the rules used in constructing the complex words. In other words, the researcher will confirm how each rule for the constructed complex words have been put into use, and he will also show the percentage of these words. The uniqueness of the title of the current research is the chief research problem. Hence the researcher will attempt to display the complex words and their rules as well as their percentage in his research. Therefore; the results will be unfolded accordingly.

KEYWORDS: Complex Word, derivation, percentage, Ghazi dictionary, constructing.